

ІМПЛІЦИТНА АСПЕКТУАЛЬНА КОЕРСІЯ СТАЛИХ ДІЄСЛІВНО-ІМЕННИКОВИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ: КОРПУСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Галина Колпакова

Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна e-mail:
english_philology@ukr.net

Розглянуто закономірності трансформацій одного аспектуального класу в інший (аспектуальну коерсію) на матеріалі сталих дієслівно-іменникових словосполучень (СДІС) типу *to give a smile, to have a look, to make a try*. Автор розрізняє експліцитну та імпліцитну аспектуальні коерсії та зосереджує увагу на останній із них. Аналіз аспектуальних трансформацій СДІС проведено на основі системи, запропонованої Дж. Дьолінг. На підставі проведеного аналізу складено систему імпліцитних аспектуальних трансформацій СДІС.

Ключові слова: сталі дієслівно-іменникові словосполучення, коерсія, трансформація, аспектуальний клас, темпоральні адverbіалії.

Сталі дієслівно-іменникові словосполучення (СДІС) типу *to make a suggestion, to take a departure, to have a look* за своєю категоріальною семантикою репрезентують п'ять аспектуальних класів предикатів: 1) досягнення (achievements) (**to take a departure, to make an arrival, to make a discovery**); 2) виконання (accomplishments) (**to do a test, to give a sweep, to do a dance**); 3) предикати діяльності (activities) (**to have a run, to have a drive, to do hunting**); 4) стативи (statives) (**to keep balance, to have a belief, to have a desire**); 5) семельфактиви (semelfactives) (**to give a jump, to give a crack, to take a glimpse**) [1, с. 82].

The priest, silently bowing farewell, unnoticed, also took his departure. (BNC APM 616)

On waking I had a look at Nigel and then telephoned Alan, to find out when he would be ready to drive him to the crematorium mortuary. (BNC CES 1335)

Аналіз вибірки фактологічного матеріалу свідчить про те, що аспектуальний клас СДІС змінюється, набуває нової інтерпретації під впливом контекстуальних чинників, таких як темпоральні адverbіалії (*in-, for-, and at- a time adverbials*), квалітативні синтаксеми типу *immediately, at once*, а також під впливом граматичних часів, а саме тривалих, перфектних і перфектно-тривалих. Часи групи індефініт можуть надавати дії ітеративного значення, проте ця ітеративність стає очевидною лише під впливом темпоральних адverbіалії типу *every year, constantly, always, etc.*, а тому речення в неозначеному часі без часових виразів, що уточнюють характер дії, вважаємо аспектуально нейтральним. Аспектуальний клас дієслова \ предиката має в цьому випадку дефолтне, тобто первинне значення. Дефолтним значенням СДІС категорії досягнення *make an attempt* є гранична, миттєва дія (а): *They made no attempt to cover up the disagreement with beautiful words.* (BNC A68 1647) У реченні (б) така конструкція втрачає своє дефолтне значення і набуває багатократної інтерпретації, внаслідок чого переходить у клас діяльності: (б) *Art histories often make an attempt to keep to chronology, although the difficulties include the crucial fact that in art there is no clear sequence of events.*

(BNC A04 394) Процес реінтерпретації дефолтного значення словосполучення відомий у лінгвістиці як аспектуальний зсув, аспектуальна коерсія (aspectual coercion) і спричинюється невідповідністю категоріальної семантики словосполучення його дистрибуції [2, с. 360; 3, с. 1]. Варто зазначити на різницю між експліцитною та імпліцитною аспектуальними коерсіями. Імпліцитна коерсія, тобто трансформація одного аспектуального класу в інший без морфологічної репрезентації в мові, спричинюється, зазвичай, темпоральними адverbіаліями *in a time, for a time, at a time, it took somebody a time, every summer, often, usually*, квалітативними синтаксемами *immediately, at once*, синтаксичними конструкціями *used to, would*.

Граматичний аспект, тобто форми прогресива та перфекта, належать до експліцитних аспектуальних маркерів, оскільки морфологічно репрезентовані в мові формами *be + Ving* та *have/has + participle II*, відповідно [2, с. 359].

Мета нашої праці - вивчити імпліцитну аспектуальну коерсію СДІС.

Першими, хто почали вивчати закономірності переходів одного аспектуального класу в інший, були М. Моєнс та М. Стідман [6]. Моєнс будував мережу ймовірних аспектуальних трансформацій під впливом лексичних і граматичних чинників. Вивченню аспектуальної коерсії присвячено також праці Г. Де Сворт [2], С. Пулмана [7], М. Ег [5], С. Ротстайн [8]. Базове опрацювання аспектуальні трансформації отримали у працях Дж. Дьолінг [3; 4]. Аспектуальна класифікація Дж. Дьолінг, яка є деривативною (один клас ділиться на два інші, які теж зазнають поділу і так до найменшого неподільного класу) передбачає такі аспектуальні категорії: миттєві дії (point), які поділяються на лімітативи (boundaries) та моментативи (moments), стани (states), серед яких автор виділив хабітативні (habitual states) та епізодичні стани (episodic states). Процеси (processes) та події (events) разом утворюють клас дій (occurrences). Події поділяються на зміни (changes) та епізоди (episodes) [4, с. 6-12]. Закономірності аспектуальних трансформацій Дж. Дьолінг пояснював взаємопаралелями між аспектуальними класами і на підставі цього виділив такі типи аспектуальної коерсії:

- 1) інхоативна коерсія (inchoative coercion);
- 2) агентативна коерсія (agentative coercion);
- 3) ітеративна коерсія (iterative coercion);
- 4) комплетативна коерсія (completive coercion);
- 5) субтрактивна коерсія (subtractive coercion);
- 6) інгресивна коерсія (ingressive coercion);
- 7) хабітативна коерсія (habitual coercion);
- 8) подовжувана коерсія (stretching coercion);
- 9) адитивна коерсія (additive coercion).

Інхоативну коерсію використовують тоді, коли аспектуальний клас подій переходить у лімітативи. Зважаючи на той факт, що моментатив є початком події, Дьолінг надає реченню *Julia climbed at seven o'clock sharp* зачинної, тобто інхоативної інтерпретації. Агентативна коерсія, на думку Дьолінг, відбувається тоді, коли станові дієслова / предикати вживаються у тривалих часах. У реченні *Paul was being clever in selling the car* [4, с. 29] предикат *be clever*, що належить до хабітативних станів, зазнає подвійного зсуву - спершу трансформується у предикат подій, що логічно пояснюється тим, що хабітативний стан утворений із низки подій, у цьому випадку розглядаємо одну подію, що є складовою стану *be clever*. Наступна трансформація відбувається під впливом прогресива, внаслідок якої, *be clever*, тепер вже як предикат класу подій, переходить у клас епізодичних станів, що пояснюється семантикою прогресива.

Ітеративна коерсія перетворює граничні дії у процеси. Дьолінг наводить аналогічний приклад, що й у Моенса: *Fred played the sonata for one day* [4, с. 18]. Це речення отримує абсолютно іншу інтерпретацію, якщо темпоральна адвербіалія є не *for one day*, а наприклад, *for one minute*: *Fred played the sonata for one minute* [4, с. 19]. Логічно, що соната триває довше, ніж одну хвилину, тому це речення ми інтерпретуємо як незавершену дію, скорочену - іншими словами, використано субтрактивну коерсію, при якій предикат категорії епізодів переходить у процеси.

Події жодуть набувати значення хабітативних станів, така трансформація відбувається внаслідок хабітативної коерсії. Аналогічний випадок описаний також Моенсом: *Fred played the sonata for a year* [4, с. 19].

Дієслова / предикати, що позначають неграничні процеси, зазвичай не вживаються з *in a time* адвербіаліями, проте в певному контексті таке поєднання можливе: *Julia climbed in ten minutes* [4, с. 25]. Таке речення інтерпретуємо як процес, що має кульмінативну точку, тобто маємо на увазі конкретний випадок піднімання на гору, який обмежений певною дистанцією (наприклад, *to the summit, a mile*). Таку інтерпретацію це речення отримує внаслідок комплетативної коерсії - дієслово / предикат класу процесів доповнюється кульмінативною точкою, і переходить у категорію дій (events).

Інгресивна коерсія надає одиницям категорії змін станової інтерпретації. Речення *Rob climbed to the summit for 30 minutes* [4, с. 20] можна інтерпретувати як неграничний процес, який тривав 30 хв, а також як стан, який тривав 30 хв після того, як Джон піднявся на вершину. У першому випадку використано субтрактивну коерсію, у другому - інгресивну.

Розглядаючи моментативи, які легко переходять у неграничні процеси, Дж. Дьолінг зазначив, що така трансформація відбувається внаслідок подвійної коерсії - спочатку мо-ментативи трансформуються в епізоди (редуктивною формою яких вони і є) під впливом продовжуваної коерсії, а потім ітеративна коерсія трансформує їх у процес: *Liz sneezed for one hour* [4, с. 21]. Трансформація в епізоди потрібна з огляду на твердження про те, що процеси складаються із дій, а не моментів. Таким самим способом лімітативи переходять у дії, а потім у процеси. Трансформація у клас дій відбувається під впливом адитивної коерсії: *Chris won for three hours* [4, с. 22].

Аналіз імпліцитних аспектуальних трансформацій СДІС проведено на підставі системи запропонованої Дж. Дьолінг, з урахуванням лінгвістичних особливостей цього типу конструкцій. Аспектуальні категорії Дж. Дьолінг та аспектуальні класи, що аналізуються в цьому дослідженні, співвідносяться так: СДІС категорії стану відповідають епізодичним та хабітативним станам Дж. Дьолінг, за винятком конструкцій із *would, used to*, які в цьому дослідженні належать до категорії діяльності; дії (епізоди та зміни) відповідають виконанням, процеси - це діяльності, лімітативи та моментативи - це досягнення та семельфактиви, відповідно. Розглянемо аспектуальні трансформації кожного класу зокрема.

Семельфактиви, які позначають миттєві дії, валентні до *at a time* адвербіалій, не спричиняючи у цьому разі аспектуального зсуву: ... *Knowing my chest I guessed that I should have a bronchial cough at any moment and so I did.* (BNC CA6 916)

Зважаючи на факт, що вони позначають граничну дію, логічно було б припустити, що таким самим способом вони легко сполучаються з *in a time* адвербіаліями, але, як свідчить аналіз вибірки фактологічного матеріалу, семельфактиви у сполученні з *in a time* мають лише майбутнє значення, тобто ця адвербіалія позначає, коли відбудеться дія, позначена семельфактивом, а не скільки вона триватиме. Це логічно пояснюється тим, що семельфактиви не мають складної внутрішньої структури, так само як і досягнення.

I will give her a ring in a few minutes, but I suspect that you and daddy have to have a bath together. (BNC KBH 4526)

У BNC не знайдено жодного прикладу з *it took somebody a time to + семельфактив*, тоді як такі приклади із досягненнями є доволі частотними.

In the end there could only be one option for de Gaulle, but the time it took him to make the decision indicated how difficult it was. (BNC HXU 767)

Темпоральна адвербіалія описує період часу, протягом якого відбувається дія, позначена досягненням. Така інтерпретація суперечить категоріальній семантиці досягнень, що спричинює аспектуальну коерсію. Досягнення під дією адитивної коерсії переходить у виконання (за класифікацією Дьолінг це була б категорія епізодів). Проте не всі досягнення дають змогу так реінтерпретувати. У випадку таких лексем як *to fall, to have a fall, to notice*, які не мають препаративної стадії, *in a time*, та *took the time to do* адвербіалії надають дії лише майбутнього значення. Це ж стосується і семельфактивів. Хоча вибірка не налічує жодного прикладу семельфактивів із цими темпоральними виразами, логічно припустити, що у випадку таких семельфактивів як *to make a call* реінтерпретація у виконання теж можлива, оскільки це СДІС передбачає певну препаративну стадію. Наприклад, у реченні *it took her a while to make a call* можна припустити, що цей препаративний період, який закінчився саме дзвінком, включає пошук номера, набір і очікування відповіді.

Аналіз вибірки свідчить про те, що семельфактиви вживають також із *for a time* адвербіаліями: *Yes, when I came to think of it, he'd had a cough for some time.* (BNC FPF 3833)

Варто зазначити, що не всі семельфактивні СДІС валентні до *for* адвербіалій. Тенденцію до дуративних темпоральних виразів мають СДІС, утворені широкозначним дієсловом *have*. Усі інші сполучаються із *for a time* лише у формі множини іменного компонента. Проте й такі приклади не характеризуються високою частотністю. Вживання монолексемного еквівалента в цьому випадку переважає. Семельфактивні СДІС найчастіше трапляються з такими квалітативними синтаксемами: *sudden, quick, single, last*, які підсилюють їхню категоріальну семантику: *All of a sudden, the four-wheel-drive gave a cough and a splutter.* (BNC JY91245)

СДІС категорії стану під впливом прономінальних модифікаторів типу *at once, immediately* переходять у клас досягнень, у цьому разі використовують інхотативну коерсію. *Peer in, when I saw this motion, I took immediate interest.* (BNC HDT 548) СДІС категорії досягнення трансформуються у процеси під дією ітеративної коерсії, яка спричинюється різними лексичними факторами: дуративними адвербіаліями, темпоральними виразами, квалітативними синтаксемами: *'Before the reign of James the Fifth, a Highland Laird made a trial of his wife for a certain time, and if she did not please him, he was then at liberty to send her away'— which is exactly what took place when a Macdonald married a Macleod.* (BNC G1Y 1319)

If she's got children that are a real problem, she'd want to know what their homes like, and that usually gives an answer ... (BNC KGR 784)

У цьому випадку відбувається подвійний зсув, перед ітеративною коерсією досягнення трансформуються у виконання (за принципом, що процеси складаються з дій, а не з моментів), тобто використано адитивну коерсію, після цього у процес.

Аналізуючи дані вибірки, було виділено чимало прикладів, у яких *for* адвербіалії спричинюють не ітеративну, а інгресивну коерсію. Це СДІС категорії досягнення, які передбачають наявність результативного стану при досягненні своєї

кульмінації. У цьому випадку *for* адвербіалія описує не тривалість дії, позначеної СДІС, а її результативний стан: *From this trading account, you would expect the business as a whole to have made a thumping loss for the year...* (BNC ANL 3817)

Обставини способу дії, типу *suddenly, quickly, slowly* трансформують досягнення у виконання за допомогою адитивної коерсії: *The diary quickly achieved remarkable popularity ...* (BNC GSX 1313)

СДІС категорії виконання семантично сумісні із *in a time* та *took a time* адвербіаліями (а), проте доволі неоднозначні із *for a time* обставинами (б, в). Оскільки виконання визначено як граничні процеси, то дуративні адвербіалії, сполучаючись з ними, описують процесуальну частину, не надаючи інформації про кульмінацію. Виконання в цьому випадку переходить у аспектуальний клас діяльності. Цікаво зазначити, що СДІС категорії діяльності трансформуються у виконання внаслідок комплетативної коерсії - процес перетворюється у граничний процес, отримує кульмінативну точку під впливом *in a time* адвербіалії.

(а) *It took us all day to get the months' accumulation of duck muck and seagull poo...* (BNC BNV 200)

(б) *If you do this calculation for a year, you should find something worth commenting on.* (BNC CDF 218)

(в) *Why don't you sit down and read a book for five minutes.* (BNC KCK 516)

Речення (б) та (в) ілюструють два типи аспектуальної коерсії, а саме ітеративної та

субтрактивної, спричиненої адвербіаліями. Різниця в інтерпретації двох речень полягає у тривалості дій: природно неможливо робити той самий підрахунок цілий рік безперервно: *to do this calculation for a year* ми інтерпретуємо як багаторазове виконання тієї самої дії в різні періоди часу, тоді як вираз *to read a book for five minutes* дає відчуття незавершеної дії через брак часу. Логічно припустити, що читання книжки займає більше, ніж 5 хв (за нормальних обставин, якщо звичний обсяг книги).

Вибірка налічує також чимало прикладів неграничної інтерпретації виконань під впливом темпоральних обставин типу *sometimes, always, often* та синтаксичних виразів *use to/ would*, так само як це було з досягненнями та семельфактивами, проте з різницею в тому, що виконання, на відміну від досягнень та семельфактивів, проходять не подвійну, а одинарну коерсію - ітеративну (без попередньої адитивної чи продовжуваної коерсії).

... You'll have to give a report on it once a month, then about after nine months they give it to you if they thought. (BNC KD3 3050)

Виконання та темпоральна адвербіалія *at a time* становлять доволі рідкісне поєднання, однак, можливе і наявне. У цьому випадку увага зосереджується на початку дії, словосполучення отримує зачинне значення, відбувається інхотативна коерсія, яка трансформує виконання у досягнення: *He began, "It is bad enough to have to give a talk at 9.00 am, anyway, without having to watch yourself doing it."* (BNC EVH 1277)

Система імпліцитних аспектуальних трансформацій СДІС

Дефолтний аспектуальний клас	Трансформаційний аспектуальний клас	Тип коерсії
Семельфактиви	1. Виконання 2. Процес/хабітативний стан	1. Подовжуюча коерсія 2. Ітеративна коерсія
Виконання	1. Процес/хабітативний стан 2. Досягнення	1. Ітеративна та субтрактивна коерсії 2. Інхотативна коерсія
Досягнення	1. Виконання 2. Процес/хабітативний стан 3. Стани	1. Інхотативна коерсія 2. Ітеративна коерсія 3. Інгресивна коерсія
Стани	1. Досягнення	1. Інхотативна коерсія
Діяльності	1. Виконання	Комплетативна коерсія

Імпліцитні аспектуальні трансформації СДІС, які простежувались внаслідок проведеного аналізу,

1. Колпакова Г. Ю. Аспектуальні класи дієслівно-іменникових словосполучень / Г. Ю. Колпакова // Науковий вісник Волинського нац. у-ту ім. Лесі Українки. - Луцьк: Видавництво Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. - 2011. - Вип. 3(1).- С. 82 - 87. 2. De Swart H. Aspect Shift and Coercion / H. De Swart // Natural Language and Linguistic Theory. -1998. - Vol. 16 - P. 347-385. 3. Dolling J. Flexibility in Adverbial Modification: Reinterpretation as Contextual Enrichment / J. Dolling // Modifying Adjuncts ed. by E. Lang, C. Maienborn and C. Fabricius-Hansen. -Berlin, New York: Mouton de Gruyter. - 2003. - P. 511-552. 4. Dolling J. Aspectual Coercion and Eventuality Structure / J Dolling // <http://www.uni-leipzig.de/~doelling/pdf/aspectualcoercion.pdf>. 5. Egg M. Flexible Semantics for Reinterpretation Phenomena / M. Egg. - Stanford: CSLI Publications, 2005. - 239 p. 6. Moens M., Steedman M. Temporal Ontology and Temporal Reference / M. Moens, M. Steedman // Computational Linguistics. - 1988. -Vol. 14. - P. 15-28. 7. Pulman S. Aspectual Shift as Type Coercion / S. Pulman // Transactions of the Philological Society. - 1997. - Vol. 95. P.279-317. 8. Rothstein S. Structuring Events: A Study in the Semantics of Lexical Aspect / S. Rothstein. - Oxford: Blackwell, 2004. - 206 p.

ИМПЛИЦИТНАЯ АСПЕКТУАЛЬНАЯ КОЭРСИЯ УСТОЙЧИВЫХ ГЛАГОЛЬНО-СУБСТАНТИВНЫХ СЛОВСОЧЕТАНИЙ: КОРПУСНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

Галина Колпакова

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина e-mail: english_philology@ukr.net

Рассмотрены закономерности трансформаций одного аспектуального класса в другой (аспектуальную коерсию) на материале устойчивых глагольно-субстантивных словосочетаний (УГСС) типа *to give a smile, to have a look, to make a try*. Автор различает эксплицитную и импліцитную аспектуальные коерсии и сосредотачивает свое внимание на последней из

них. Анализ аспектуальных трансформаций УГСС осуществляется на основе системы, предложенной Дж. Дьолинг. В результате проведенного анализа составлена система имплицитных аспектуальных трансформаций УГСС.

Ключевые слова: устойчивые глагольно-субстантивные словосочетания, коэрсия, трансформация, аспектуальный класс, темпоральные адвербиалии.

**IMPLICIT ASPECTUAL COERCION OF FIXED VERBO-NOMINAL PHRASES:
A CORPUS-BASED STUDY**

Halyna Kolpakova

Ivan Franko National University of Lviv, 1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine e-mail: english_philology@ukr.net

The paper focuses on the aspectual coercion of fixed verbo-nominal phrases of the type *to give a smile, to have a look, to make a try*. Differentiating between the explicit and implicit aspectual coercion the author dwells upon the latter and elaborates a system of implicit aspectual transformations of such phrases based on the system of aspectual transitions offered by J. Dolling.

Key words: fixed verbo-nominal phrases, coercion, transformation, aspectual class, temporal adverbials.

Стаття надійшла до редколегії 13.05.2011 р.

Статтю прийнято до друку 10.10.2011 р.